

Ryzyko jako determinanta aktywności jednostki oraz organizacji. Aspekt teoretyczny

Sylwia Bożek*

Streszczenie: Różne formy organizacji (w tym także przedsiębiorstwo) spotykają się w swojej aktywności z różnorodnymi czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi, które tworzą niepewność co do osiągnięcia założonych celów. Wpływ, jaki niepewność wywiera na cele przedsiębiorstw, jest określaniany mianem ryzyka. W życiu jednostki, jak również działalności przedsiębiorstwa występuje ryzyko, ponieważ stan pełnego bezpieczeństwa nie jest możliwy do osiągnięcia. Organizacje wdrażają proces zarządzania ryzykiem (najlepiej w wersji standaryzowanej), czyli identyfikują, analizują oraz monitorują ryzyko.

Słowa kluczowe: ryzyko, ryzyko w aktywności człowieka i przedsiębiorstwa, zarządzanie ryzykiem, standard

Wprowadzenie

Współcześnie postępujące procesy integracji i internacjonalizacji procesów, struktur i systemów sprzyjają multiplikacji zagrożeń zarówno w mikro- jak i makroskali. Właściwie można uznać, że nie ma takich procesów decyzyjnych, podejmowanych zadań czy przedsięwzięć, czyli ogólnie aktywności, która byłaby wolna od ryzyka i niepewności. Każdy podmiot, czy jest nim zorganizowana struktura w postaci przedsiębiorstwa, instytucji, czy jednostka ludzka, podejmując mniej lub bardziej uświadomioną i celową aktywność, musi mieć świadomość związanych z nią zagrożeń. W uproszczeniu można uznać, że podmioty funkcjonują w warunkach ryzyka. Stan ten sprawia, że bez względu na skalę potencjalnych zagrożeń konkretny podmiot powinien postępować w sposób zaplanowany i przemyślany, polegający na identyfikacji potencjalnych czynników ryzyka, wdrażaniu sposobów, które mogłyby minimalizować rezultaty realizacji ryzyka oraz kontroli wcześniej wdrożonych czynności. Ogólnie taki sposób postępowania nie jest już chaotyczną reakcją na potencjalne ryzyko, ale zaplanowanym w czasie ciągiem czynności zmierzającym do jego minimalizacji w przypadku wystąpienia ryzyka. Takie postępowanie względem ryzyka nosi znamiona zarządzania ryzykiem. Wydaje się, że bez względu na rodzaj aktywności operacyjnej¹ organizacji (przedsiębiorstwa) nie da się podejmować aktywności w otoczeniu konkurencyjnym z nastawieniem na maksymalizację wartości bez implementacji procesu zarządzania ryzy-

* dr Sylwia Bożek – Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Finansów i Ubezpieczeń, ul. Bogucicka 3, 40-226 Katowice, e-mail: sylwia.bozek@ue.katowice.pl

¹ Z samą działalnością operacyjną wiąza się ryzyka wynikające z nieodpowiednich lub błędnych procesów wewnętrznych dla przedsiębiorstwa, ludzi, systemów (struktur) czy zdarzeń zewnętrznych, zob. Olson, Wu (2008: 27).

kiem, najlepiej według tzw. ścieżki standaryzowanej¹. W warunkach ryzyka i niepewności funkcjonuje właściwie na co dzień również jednostka ludzka. Oczywiście, że ryzyko w życiu człowieka manifestuje się na różnych płaszczyznach egzystencji ludzkiej, np. osobistej, zawodowej. Zatem aktywność ludzka powinna cechować się takim stylem podejścia do życia, który jest nakierowany na stosowanie środków i sposobów zapobiegających lub zmniejszających skalę potencjalnych skutków realizacji ryzyka (skutków o charakterze negatywnym), a przynajmniej cechować się uświadomieniem, że takie sposoby można wykorzystywać i należy je zidentyfikować i rozpoznać.

Celem opracowania jest poznanie znaczenia ryzyka w funkcjonowaniu jednostki ludzkiej oraz organizacji na przykładzie przedsiębiorstwa. W opracowaniu zwrócono uwagę zaledwie na zarys poznawczy problemu, który jest szeroki i wielowątkowy, a obecnie stanowi bardzo interesujący oraz przydatny w praktyce obszar zainteresowań naukowo-badawczych. W podjętej problematyce badawczej wykorzystano studia literaturowe dotyczące wybranych aspektów ryzyka oraz materiały źródłowe instytucji w zakresie analizy standardu zarządzania ryzykiem.

1. Istota i charakterystyka ryzyka

Pojęcie „ryzyko” pochodzi od starowłoskiego *risicare*, które znaczy ‘odwagać się’, i jak podkreśla się, z semantyki pojęcia wynika, że jest raczej wyborem aniżeli przeznaczeniem nieuchronnym (Tarczyński, Mojsiewicz 2001: 11). Studiując literaturę przedmiotu, a także uwzględniając praktykę, zauważa się, że nie istnieje jedna, uniwersalna i koherentna definicja czy choćby określenie ryzyka. Definiowanie ryzyka na ogół zależy od punktu odniesienia, metodologii badawczej, ponieważ inaczej ryzyko jest pojmowane w naukach społecznych, behawioralnych (psychologicznych), ekonomicznych. W rozwoju naukowego definiowania ryzyka znaczące osiągnięcie miała nauka amerykańska badająca pojmowanie ryzyka (także niepewności) w kontekście rozwoju myśli ubezpieczeniowej. Za klasyczną w tym podejściu uznaje się pracę Franka Knighta z 1921 r. pt. *Risk, Uncertainty and Profit*, w której określono ryzyko jako niepewność mierzalną (Michalski 2004: 24 i n.). Zwraca się uwagę na to, że pojęcie „ryzyko” łączy się często z takimi obszarami, jak finanse, bankowość oraz ubezpieczenia (Dorfman 2008: 6). W literaturze przedmiotu ryzyko jest różnorodnie określane, definiowane. W tym miejscu można przyjąć takie określenie, które jest adekwatne zarówno do funkcjonowania otoczenia biznesowego, jak i życia codziennego: „ryzyko opisuje jakąkolwiek sytuację, która jest niepewnością odnośnie do tego, czy spodziewane rezultaty (*outcome*) zdarzą się” (Harrington, Niehaus 2004: 1). Dla celów biznesowych przedsiębiorstwa zauważa się, że ryzyko to możliwość poniesienia straty spowodowanej przez zdarzenie lub serię zdarzeń, które mogą niekorzystnie wpływać na osiągnięcie celów przez przedsiębiorstwo (Monahan 2008: 3).

W odniesieniu do stosowanej nomenklatury ryzyko w najszerszym ujęciu obejmuje takie elementy, które można nazwać składowymi, jak niebezpieczeństwo, zagrożenie, katastroficzność, strach, pogródki, strata (szerzej na ten temat w: Bożek 2010: 12–13). Pojęcia cechują się tym, że ich konotacja jest mało precyzyjna, ogólnikowa, a znaczenie węższe od terminu „ryzyko” (stąd niektóre, np. niepewność, mogą się zawierać w pojęciu ryzyka), a potocznie

¹ Przez ścieżkę standaryzowaną zarządzania ryzykiem rozumie się implementację najbardziej adekwatnego procesu zarządzania ryzykiem w organizacji na podstawie międzynarodowych standardów zarządzania ryzykiem.

terminy te nierzadko bywają utożsamiane z ryzykiem. W zasadzie można uznać, że skrajnie odmienne ujęcia ryzyka dotyczą samej jego natury. „Z jednej strony przyjmuje się, że ryzyko niewątpliwie jest elementem realnego świata, rezultatem zespołu okoliczności zewnętrznego otoczenia, zaś z drugiej – podkreśla się, że ryzyko jest czymś zmiennym uzależnionym od czasu, stąd ma charakter dynamiczny, zatem powinno być traktowane jako proces, a nie stan świata zewnętrznego” (Bożek 2010: 12). W zasadzie nie chodzi o fakt zaistnienia szkody, ale niejako wymiar możliwego do zaakceptowania marginesu błędu rezultatów rzeczywistych od tych, które na wejściu przyjęto jako założone (Michalski i in. 2004: 57). Zauważa się, że oba stanowiska mogą być słuszne, a nawet wzajemnie dopełniające się. Takie podejście staje się możliwe, ponieważ w świecie zewnętrznym bez wątpienia istnieją zagrożenia o różnej skali, np. lokalnej, globalnej, jednak niejako same w sobie, tj. swej naturze, nie stanowią jeszcze rozpoznanego ryzyka (Bożek 2010: 12). Aby tak się stało, niezbędne jest spełnienie podstawowego wymogu, jakim jest istnienie obserwatora wyposażonego w odpowiedni aparat poznawczy, który pozwala na przeprowadzenie aktu identyfikacji potencjalnego zagrożenia, poprzez jego uświadomienie (Bożek 2010: 12).

Ryzyko jest pojęciem szerokim, w jego skład wchodzi różne elementy (składowe). Można spotkać podejście, w którym do podstawowych składowych zalicza się niebezpieczeństwo i hazard – czynniki (faktory) ryzyka (Michalski 2004: 19–22). Niebezpieczeństwo określa się jako przyczynę lub źródło straty. Natomiast hazard to zespół warunków i okoliczności, w których dane ryzyko się realizuje, tzn. tych, które mają wpływ na jego rozmiar oraz natężenie. Jak się podaje, często jednoznaczne rozróżnienie i zaklasyfikowanie hazardu i niebezpieczeństwa bywa trudnym zadaniem. Przytoczony poniżej przykład wpisuje się w kontekst funkcjonowania jednostki w warunkach ryzyka: „W przypadku ryzyka śmierci wyróżnia się chorobę jako jedno z niebezpieczeństw, ponieważ stwarza niebezpieczeństwo śmierci. Jednocześnie wspomniana choroba jest hazardem, jej pojawienie zwiększa możliwość wystąpienia śmierci nawet przy innego rodzaju niebezpieczeństwach” (Michalski 2004: 21).

W ubezpieczeniowej teorii ryzyka wyróżnia się z uwagi na różnorodność wzmiankowanych warunków i okoliczności:

- hazard fizyczny – zespół warunków i okoliczności zewnętrznych (czyli o cechach pozapodmiotowych) lub cechy fizyczne, które mają bezpośredni wpływ na wzrost natężenia występowania przyczyn potencjalnych strat (Michalski 2004: 22). Hazard fizyczny charakteryzuje się tym, że jest możliwy do przewidzenia i zidentyfikowania. Przykładem hazardu fizycznego w przypadku niebezpieczeństwa kolizji drogowej jest np. oblodzenie drogi, które zwiększa szansę realizacji tego niebezpieczeństwa (Michalski 2004: 22). W przypadku ryzyka pożaru budynku do hazardu fizycznego zaliczymy takie jego charakterystyki, jak konstrukcja, typ, lokalizacja itp. (Michalski 2004: 22). Zaś w przypadku ryzyka uszkodzenia samochodu pod wpływem burzy będzie jego bliskie ulokowanie koło drzew, które w rezultacie wyładowań atmosferycznych mogą ulec złamaniu, zniszczą mienie wokół, np. samochód. Ze względu na to, że hazard fizyczny podlega identyfikacji, a w dalszej kolejności możliwej kwantyfikacji, realne staje się uwzględnienie w konstrukcji produktu ubezpieczeniowego jego określonych składowych;
- hazard moralny – stanowi zbiór warunków o cechach podmiotowych określających konkretną jednostkę (osobę) i sprowadzających się do cech o negatywnej konotacji, które najprościej można określić jako cechy niezyskujące pozytywnego odbioru i akceptacji w ramach relacji społecznych. Zalicza się tu takie cechy, jak nieuczciwość, preferowanie postępowania zorientowanego na tworzenie różnego rodzaju

nadużyć itp. (Michalski 2004: 22). W kontekście działalności ubezpieczeniowej zjawisko hazardu moralnego dostarcza różnego rodzaju problemów, począwszy od braku wystarczających narzędzi do rozpoznania cech jednostki, które można określić mianem hazardu moralnego, aż po skutki objęcia ochroną takiego podmiotu, który dla przedsiębiorstwa ubezpieczeniowego może generować szkody w wyniku np. nieuczciwego postępowania (przykładem jest wyłudzenie odszkodowania na skutek zaaranżowanych, w znaczeniu: nieprzypadkowych, okoliczności). Ażeby zaistniał hazard moralny, wymagane są dwa warunki: po pierwsze, oczekiwane straty muszą zależeć od zachowania ubezpieczonego po uzyskaniu ochrony ubezpieczeniowej; po drugie, przedsiębiorstwo ubezpieczeniowe, ponosząc określone koszty, obserwuje zachowanie (pod kątem ostrożności) ubezpieczającego i próbuje sparametryzować i ocenić podejmowane środki ostrożności w odniesieniu do kosztów odszkodowania, które ma ponieść w przypadku realizacji zdarzenia (Harrington, Niehaus 2004: 183).

2. Ryzyko w aktywności jednostki oraz przedsiębiorstwa a kontekst bezpieczeństwa

W literaturze przedmiotu spotyka się różne i liczne klasyfikacje ryzyka na bazie różnorodnych kryteriów podziału. Ze względu na tematykę podjętych w opracowaniu rozważań, którą jest ryzyko w aktywności podmiotu (jednostki i organizacji na przykładzie przedsiębiorstwa), wybrano taki podział ryzyka, który można odnieść do działalności biznesowej, życia jednostki i jej aktywności. Ryzyko klasyfikuje się na podstawie kryteriów, m.in. na: ryzyko statyczne i dynamiczne (kryterium – wpływ czasu na dane ryzyko); fundamentalne i partykularne (konsekwencje, czyli rozmiary następstw i źródła powstania strat); czyste i spekulatywne (konsekwencja powstałych strat); przyrodnicze i społeczne (źródła niebezpieczeństwa); osobowe i majątkowe (rodzaj ochrony ubezpieczeniowej oraz sfera oddziaływania)²; finansowe i niefinansowe (charakter strat powstałych wskutek realizacji określonego ryzyka); globalne i lokalne (Bożek 2010: 19) (skala oddziaływania), wewnętrzne i zewnętrzne (typ kierunkowego oddziaływania) (Bożek 2011a: 651 i n.). Powyższe przykłady klasyfikacji ryzyka spotyka się w literaturze dotyczącej ubezpieczeń, jednak jak się podkreśla, ze względu na uniwersalny charakter dotyczą różnych dyscyplin nauki i lokują się (w znaczeniu możliwości oddziaływania) w różnych aspektach aktywności podmiotu (indywidualnego i instytucjonalnego). Klasyfikowanie ryzyka jest trudnym zadaniem z wielu względów, do których przede wszystkim zalicza się różnorodność podejść w postrzeganiu ryzyka. W pewnym uproszczeniu można nawet przyjąć, że nie ma dwóch całkowicie identycznych ryzyk, nawet jeśli są tak samo skatalogowane. Dla przykładowego ryzyka uderzenia meteorytu (określonego np. jako ryzyko lokalne) potencjalne straty w wyniku tego zdarzenia będą kosztowo nieidentyczne dla posiadłości zlokalizowanych w obszarze uderzenia, ponieważ na określoną lokalizację domu naukowcy wskazują z większym prawdopodobieństwem (Harrington, Niehaus 2004: 2).

Powracając w rozważaniach do przedmiotu opracowania, którym jest ryzyko w życiu jednostki, także aktywności organizacji na przykładzie przedsiębiorstwa, można stwierdzić, że ryzyko oddziałujące lub mogące oddziaływać na życie jednostki i aktywność organizacji

² Przez tzw. sferę, inaczej obszar oddziaływania, rozumie się tutaj kryterium, które ma zastosowanie do aktywność jednostki i przedsiębiorstwa.

podlega ograniczeniu, minimalizacji. W przypadku organizacji (przedsiębiorstwa) w tym celu wykorzystuje się proces zarządzaniem ryzykiem. Natomiast przenosząc zagadnienie wpływu ryzyka na życie podmiotu (jednostki), można w tym miejscu przyjąć, że sposoby i metody ograniczania ryzyka tworzą katalog sposobów zabezpieczania, inaczej zwanych metodami zwiększającymi bezpieczeństwo (poczucie czy świadomość bezpieczeństwa). Natura bezpieczeństwa jest rozumiana wieloaspektowo. Podaje się, że bezpieczeństwo jest wartością, która ma wpływ na wszystkie inne sfery życia ludzkiego oraz na jego jakość (Żywucka-Kozłowska, Kowalczyk-Ludzka 2011: 225). W takim szerokim rozumieniu bezpieczeństwo to „stan, który daje poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz szansę na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka to sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, na przykład zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych” (Żywucka-Kozłowska, Kowalczyk-Ludzka 2011: 225).

Przykładem ryzyka, które może wystąpić i wpływać na życie jednostki, jest ryzyko, któremu przypisano kryterium klasyfikacji, umownie nazwane sferą (obszarem) oddziaływania. Zgodnie z tym podziałem wyróżniono ryzyko osobowe i majątkowe, ten aspekt podziału występuje także w klasyfikacji ze względu na przedmiot ubezpieczenia, którą spotyka się w obszarze ubezpieczeń. Zatem można wyróżnić następujące przykłady ryzyka osobowego i majątkowego determinującego życie i aktywność jednostki, względem którego zastosowano adekwatne metody zabezpieczenia:

- ryzyka osobowe – ryzyko zachorowania na określoną chorobę wywołują potrzebę stosowania szczepień ochronnych, poparzenia słoneczne skłaniają do stosowania kremów z filtrem ochronnym zabezpieczających przed kąpielami słonecznymi i ich skutkami, stosowanie w okresach niskiej temperatury otoczenia odzieży o właściwościach izolacyjnych, czyli np. w okresie zimy (rękawiczki, czapka, odzież termoizolacyjna) minimalizuje ryzyko odmrożenia;
- ryzyka majątkowe – zamki w drzwiach, rolety antywłamaniowe ograniczają ryzyko kradzieży, utraty mienia (ten sposób zabezpieczeń jest wymagany w ubezpieczeniu mieszkań i domów), oprogramowanie antywirusowe zabezpiecza korzystanie z technologii informatycznych, zabezpieczenia antywłamaniowe w samochodach mają chronić przed ryzykiem kradzieży, uszkodzenia celowego (ten rodzaj zabezpieczeń wymagany jest w ubezpieczeniu AC), zmiana opon na zimowe ogranicza ryzyko wypadku, wynajmowanie firm ochroniarskich np. do ochrony budynków, monitoring (m.in. przez sprzęt audiowizualny) zwiększa bezpieczeństwo mienia i organiczna ryzyko na jakie jest narażona nieruchomości, posesja.

We współczesnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej funkcjonowanie organizacji (np. przedsiębiorstwa) jest determinowane licznymi i różnorodnymi ryzykami, których częstotliwość i siła oddziaływania podlegają progresowi. „Ryzyko w aktywności przedsiębiorstwa odgrywa zasadniczą rolę, nie sposób prowadzić działalność w gospodarce rynkowej, w dobie postępującej globalizacji i integracji struktur i procesów, przy tym nie narażając się na zdarzenia, które tej działalności mogą zagrażać, ponieważ one stale jej towarzyszą” (Bożek 2010: 19). W zasadzie jedynym uznanym i stosowanym w praktyce sposobem obsługi portfela ryzyka w przedsiębiorstwie jest proces zarządzania ryzykiem. Można spotkać różne metodyki ujęcia procesu zarządzania ryzykiem, niemniej jednak przyjmuje się w uproszczeniu, że na wejściu przeprowadza się procedury identyfikacji i rozpoznania ryzyka, które w efekcie pozwalają na wygenerowanie najodpowiedniejszej metody obsługi ryzyka, zaś na wyjściu monitoruje się i kontroluje cały proces w celu diagnozy stanu zarządzania ryzykiem oraz implementowania nowych ryzyk do procesu tak, aby jego charakter był stale dynamiczny i otwarty. „Proces zarzą-

dzania ryzykiem w przedsiębiorstwie składa się z kilku podstawowych elementów tworzących następujące etapy: identyfikacja strat, ocena strat z wykorzystaniem metod zarządzania (manipulacji) ryzykiem i ich implementacja, monitorig oraz regulacje i innowacje” (Bożek-Węglarz 2005: 28). Można powiedzieć, że w pewnym sensie zamierzeniem i celem wdrożonego procesu zarządzania ryzykiem jest wybór najbardziej odpowiednich metod/metody (zwanymi niekiedy technikami) obsługi ryzyka (*appropriate methods for handling losses, appropriate risk management technique*). W literaturze przedmiotu można spotkać mniej lub bardziej kompletną i spójną charakterystykę metod zarządzania ryzykiem. Za stosunkowo kompleksowe i adekwatne przedstawienie metod zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie uznaje się to, które jest opisane *risk mamagement matrix* (Bożek-Węglarz 2007: 112–113; Bożek-Węglarz 2005: 28 i n.; Bożek 2010: 24–25) (rysunek 1).

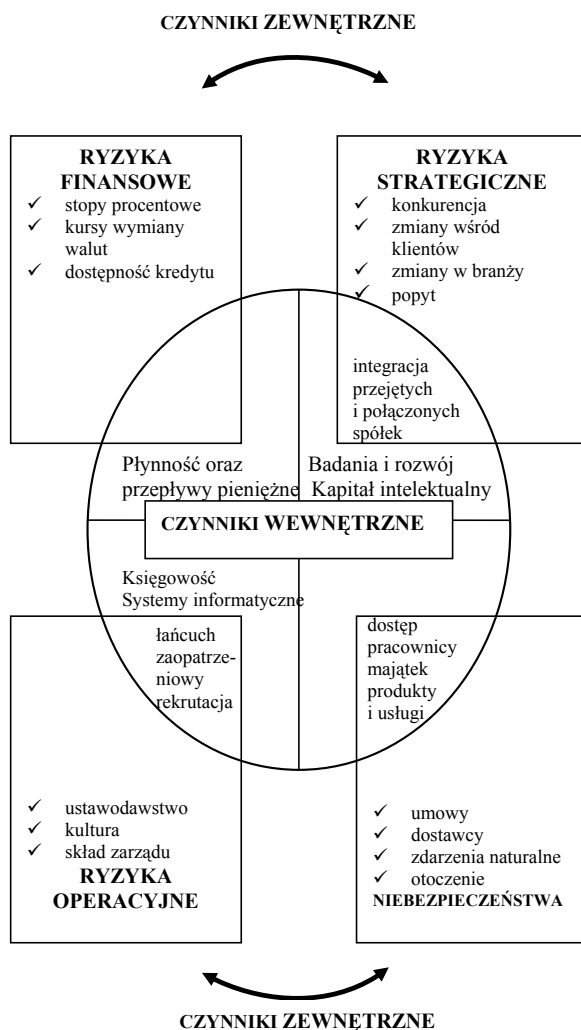
		Częstotliwość strat	
		NISKA	WYSOKA
Rozmiar strat	NISKI	retencja	retencja przez kontrolę ryzyka: redukcja ryzyka
	WYSOKI	transfer: UBEZPIECZENIE i REASEKURACJA	unikanie

Rysunek 1. Tradycyjna macierz zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowano na podstawie Bożek (2010: 24).

Ze względu na rangę i znaczenie zarządzania ryzykiem w wymiarze procesowym dla prawidłowego funkcjonowania organizacji zostały ukonstytuowane (w różnych częściach świata) przez międzynarodowe instytucje standardy zarządzania ryzykiem (np. COSO II, AS/NZS 4360, ISO 31000). Przykładem standardu zarządzania ryzykiem jest standaryzacja procesu zarządzania ryzykiem opracowana przez FERMA, która jest instytucją zrzeszającą podmioty fizyczne i prawne zarządzające ryzykiem w Europie. Standard powstał w 2002 r. w kooperacji trzech brytyjskich instytucji branżowych: Instytutu Zarządzania Ryzykiem (The Institute of Risk Management – IRM), Stowarzyszenia Menedżerów Ubezpieczeniowych i Zarządzających Ryzykiem (The Association of Insurance and Risk Managers – AIRMIC), Krajowego Forum na rzecz Zarządzania Ryzykiem w Sektorze Publicznym – ALARM (The National Forum for Risk Management in the Public Sector).

FERMA określa, że zarządzanie ryzykiem „stanowi centralny element zarządzania strategicznego każdej organizacji. Jest to proces, w ramach którego organizacja w sposób metodyczny rozwiązuje problemy związane z ryzykiem, które towarzyszy jej działalności, w taki sposób, aby ta działalność zarówno w poszczególnych dziedzinach, jak i traktowana jako całość przynosiła trwałe korzyści” (Bożek 2010: 31).

Rysunek 2. Tradycyjna macierz zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie

Źródło: opracowanie na podstawie Bożek (2010: 33).

Ujęcie FERMA wyróżnia w porównaniu do innych standardów zarządzania ryzykiem stosunkowo czytelny i kompleksowy katalog czynników ryzyka zagrażających funkcjonowaniu instytucji. Czynniki podzielono na dwa zasadnicze obszary: wewnętrzne oraz zewnętrzne dla przedsiębiorstwa (a także część wspólną, czyli taki obszar, w którym lokuje się w zależności od okoliczności ryzyko mogące być zaliczone do czynników zewnętrznych i/lub wewnętrznych). Standard opracowany przez FERMA wyróżnia podział ryzyka na cztery kategorie: niebezpieczeństwo, ryzyko operacyjne, finansowe i strategiczne (rysunek 2). Typizacja jest o tyle istotna, że znajduje uzasadnienie w historii rozwoju pojmowania zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie (Bożek 2010: 78 i n.). Standaryzowana ścieżka zarządzania ryzykiem

powinna być dostosowana i dopasowana do specyfiki konkretnego przedsiębiorstwa, przez którą rozumie się charakter branży, sektora (standaryzowany proces zarządzania ryzykiem znajduje także uzasadnienie w sektorze ubezpieczeń) (Bożek 2011b: 110 i n.).

Podsumowanie

Przedsiębiorstwo (organizacja) zabezpiecza się przed ryzykiem poprzez zarządzanie ryzykiem. Kulminacyjnym a zarazem fundamentalnym etapem procesu zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie jest wyłonienie, a następnie implementowanie najbardziej odpowiedniej dla konkretnej organizacji metody (czasem kombinacji metod) obsługi ryzyka (może być w ramach *risk management matrix*). Do najbardziej rozwiniętych i uznanych metod zarządzania ryzykiem należą te, które polegają na transferze ryzyka, np. ubezpieczenie (także inne rodzaje umów). Należy wyraźnie podkreślić, że nie ma jednego uniwersalnego portfela metod najlepiej sprawdzających się w praktyce, czyli inaczej najbardziej adekwatnego dla wszystkich organizacji traktowanych ogólnie. Istotą procesu zarządzania ryzykiem jest jego dopasowania do specyficznych wymagań konkretnej organizacji. Taką specyfikę dopasowania najlepiej osiąga się poprzez korzystanie z wypracowanych przez międzynarodowe instytucje standardów zarządzania ryzykiem.

Można przyjąć, że zarówno aktywność życiowa jednostki, jak i przedsiębiorstwa powinna zachodzić w warunkach bezpieczeństwa. Zatem można przyjąć, że teoretycznie istnieją dwa rodzaje podejścia względem zagadnienia bezpieczeństwo a ryzyko. Po pierwsze, w iluzorycznym, być może nawet wyidealizowanym świecie relacji społeczno-gospodarczych konkretny podmiot (jednostka ludzka, przedsiębiorstwo) może zaniechać aktywności, planowanej działalności, a więc niejako nie narażać się na wystąpienie potencjalnego zagrożenia. W praktyce w pewnym sensie (metodologicznym) jest to jeden ze sposobów obsługi ryzyka, o tyle uzasadniony, o ile rezygnuje się z przyjęcia pewnego rodzaju ryzyka w ramach unikania, np. na rzecz zidentyfikowania i przyjęcia do obsługi innego rodzaju ryzyka. Jednak w szerszym ujęciu nieracjonalność takiego postępowania jest widoczna już w krótkim horyzoncie czasowym, ponieważ po prostu nie da się we współczesnej rzeczywistości funkcjonować w warunkach wolnych od ryzyka, czyli absolutnie bezpiecznych. Gdyby to było możliwe, to taki abstrakcyjny stan stwarzałby pozory bezpieczeństwa, ale nie generował postępu na żadnej płaszczyźnie. Po drugie, zarówno w kontekście życia i aktywności jednostki, jak i działalności organizacji zabezpieczenie się w warunkach ryzyka (czyli w sytuacji narażenia na występowanie ryzyka na skutek podejmowania aktywności) równa się wdrożeniu procesu zarządzania ryzykiem. Najogólniej można uznać, że metodą zapewnienia funkcjonowania w warunkach bezpieczeństwa (względного) jest stosowanie metod zarządzania ryzykiem.

Literatura

- Bożek S. (2010), *Funkcjonowanie przedsiębiorstw ubezpieczeniowych w warunkach ryzyka. Standaryzacja zarządzania ryzykiem*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.
- Bożek S. (2011a), *Identyfikacja czynników ryzyka w procesie zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie ubezpieczeniowym*, w: *Zarządzanie finansami. Współczesne wyzwania teorii i praktyki*, red. D. Zarzycki, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Bożek S. (2011b), *Uwagi o możliwości wykorzystania standaryzacji procesu zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie ubezpieczeniowym*, w: *Studia ubezpieczeniowe. Zarządzanie ryzykiem i finansami*, red. J. Lisowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.

- Bożek-Węglarz S. (2005), *Inwestycyjna działalność przedsiębiorstw ubezpieczeniowych w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Bożek-Węglarz S. (2007), *Risk Management Process – Allocate an Appropriate Method by Means of Using a Risk Management Matrix*, w: *The Insurance of Catastrophic Risk in the European Union and the Global Changes*, red. I. Jędrzejczyk, S. Bożek-Węglarz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Dorfman M. (2008), *Introduction to Risk Management and Insurance*, Ninth Edition, Pearson Prentice Hall.
- Harrington S., Niehaus G. (2004), *Risk Management and Insurance*, McGraw-Hill/Irwin, International Edition.
- Michalski T. (2004), *Ryzyko w działalności człowieka*, w: *Podstawy ubezpieczeń*, red. J. Monkiewicz, t. 1: *Mechanizmy i funkcje*, Poltext, Warszawa.
- Michalski T., Karmańska A., Śliwiński A. (red.) (2004), *Ubezpieczenia gospodarcze. Ryzyko i metodologia oceny*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Monahan G. (2008), *Enterprise Risk Management. A Methodology for Achieving Strategic Objectives*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Olson D.L., Wu D. (red.) (2008), *New Frontiers in Enterprise Risk Management*, Springer Verlag, Berlin–Heidelberg.
- Ronka-Chmielwiec W. (2002), *Ryzyko jako przedmiot ubezpieczenia*, w: *Ubezpieczenia. Rynek i ryzyko*, red. W. Ronka-Chmielwiec, PWE, Warszawa.
- Tarczyński W., Mojsiewicz M. (2001), *Zarządzanie ryzykiem*, PWE, Warszawa.
- Żywucka-Kozłowska E., Kowalczyk-Ludzka M. (2011), *Uniwersalizm bezpieczeństwa*, w: *Nauka o bezpieczeństwie. Istota, przedmiot badań i kierunki rozwoju. Studia i materiały*, red. L. Grochowski, A. Letkiewicz, A. Misiuk, t. I, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno.

THE RISK AS A DETERMINANT OF HUMAN AND ORGANIZATION ACTIVITY. THEORETICAL APPROACH

Abstract: Organizations of all types (also enterprises) face internal and external factors that make it uncertain whether and when they will achieve their objectives. The effect this uncertainty has on enterprise's objectives is risk. Human activity and the activity of the company involve risks, because the state of full security is impossible to achieve. Organizations manage risk by identifying it, analyzing it and monitoring preferably by the use of international risk management standards.

Keywords: risk, risk management, standard, risk in human and enterprise activity

Translated by Sylwia Bożek

